

והבאת - הטעם מלרע בתי"ו.

כ"ו י"א: וּבְאִשְׁתּוֹ - הבי"ת בשווא נח*.

כ"ו י"ב: מֵאָה - הטעם מלרע באל"ף.

כ"ו י"ג: וַיִּלְךָ הַלֹּחֶף וַיָּגֵל - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וּלְךָ הַלֹּחֶף וַיָּגֵל.

עַד פִּי־גֵדֵל מֵאָד - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים עַד פִּי־גֵדֵל מֵאָד.

כ"ו י"ד: וַעֲבָדָה - הבי"ת בקובוץ, ואין לקרוא וַעֲבָדָה בחולם*.

כ"ו ט"ו: סִתְמוֹם - התי"ו בדגש, והשווא נע.

כ"ו י"ח: וַיִּסְתְּמוֹם - התי"ו בדגש, והשווא נע.

כ"ו כ': רַעֲי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רַעֲי באל"ף. וכן הוא להלן.

כ"ו כ"ב: רָבּוּ - הטעם מלרע בבי"ת.

כ"ו כ"ג: פִּי־עֵמָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵמָה באל"ף. וכן הוא להלן.

כ"ו כ"ה: אֶהְלִי - יש אומרים שהאל"ף בקמץ קטן*. ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול*.

כ"ו כ"ח: פִּי־הֵיָה יַי | עֵמָף - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים פִּי־הֵיָה יַי | עֵמָף במקף.

יַי | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה.

כ"ו כ"ט: אִם־תַּעֲשֶׂה - השי"ן בצירי.

כ"ו ע"א: עֵמָף - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵמָף באל"ף.

כ"ו ל"ד: בְּשִׁמְת - הבי"ת בקמץ גדול, והשי"ן בשווא נע*.

מֵרָאָת - הרי"ש בשווא נע, והאל"ף נשמעת. ואין להבליע את האל"ף ולקרוא מֵרָת.

כ"ז ד': וְהִבִּיֶּאָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא לשון ציווי, שלא ישמע שקורא וְהִבִּיֶּאָה באל"ף שהוא לשון מדבר. וכן הוא להלן.

תְּבַרְכֶּךָ - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח*. וכן הוא בכ"ף שלקמן פסוק ז': וַאֲבִרְכָכָה. ובכ"ף שלקמן פסוק י': יְבַרְכֶּךָ. ובכ"ף שלקמן פסוק י"ג: קִלְלָתְךָ. ובכ"ף שלקמן פסוק כ"ה: תְּבַרְכֶּךָ.

כ"ז י"ב: אוֹלִי וְשֹׁנִי אֲבִי - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אוֹלִי וְשֹׁנִי אֲבִי.

כְּמַתְעַתֵּע - העי"ן הראשונה בשווא נח. ואין להבליע ולקרוא כְּמַתְעַתֵּע, או לקרוא כְּמַתְעַתֵּע בפתח העי"ן. והעי"ן השניה בפתח גנובה, דהיינו שהעי"ן בשווא נח, והפתח נקראת לפני העי"ן*.

כ"ז ט"ז: עֲרַל - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אוֹרֹת באל"ף.

כ"ז י"ט: אֲנִכְלִ עֵשׂוֹ בְּכָרְךָ - יש להטעים את הפשטא בניגון מפסיק ככל פשטא, ואין לעשות הפסק גדול יותר מבשאר מקומות*.

כ"ז י"ט: וְאֶכְלָה - האל"ף בקמץ קטן, והכ"ף בשווא נח, והוא לשון ציווי, שפירושו ותאכל. והקורא וְאֶכְלָה בקמץ גדול ושוא נע, משנה משמעות לפועל עבר לנקבה, שפירושו והיא אכלה.

כ"ז כ"א: וְאֶמְשֶׁךְ - השי"ן בשווא נע*.

* משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא הערה י"א.

23 משפט מילה זו להקרא כְּמַתְעַתֵּע, אך משום שהאות עי"ן מוצאה מהגרון שהוא המוצא העמוק ביותר, ואין אפשרות להגות אות גרונית בשווא נח אחר צירי, וא"א להניע את השווא ולהוסיף לו חטף, משום שאין שווא נע בסוף תיבה, לכן נוסף פתח לפני העי"ן, כדי שיוכלו לבטא את העי"ן כהוגן בשווא נח (וכן הוא בשאר האותיות הגרוניות, וכגון: גְבוֹעַ, יָרֵחַ). ולענין אופן קריאת פתח גנובה, במדקדים מובאות שתי דעות בזה, יש שכתבו שהפתח נהגה תחת אות אל"ף שאינה כתובה, ונקרא כאילו כתוב אֶלּוּאָה, שִׁיאָה, קְרִיאָע, כְּמַתְעַתֵּע, ויש שכתבו שהפתח נהגה תחת האות שנמשכת במבטא מהתנועה הקודמת, ונקרא כאילו כתוב אֶלּוּאָה, שִׁיחַ, קְרִיאָע, כְּמַתְעַתֵּע. למעשה נראה יותר לומר שאין זו מחלוקת, אלא כל אחד מהמדקדים כתב ותיאר באופן שונה את דרך הקריאה, אך זו דרך קריאה אחת, שניתן לתארה בשני אופנים, ועיקרה שאין הפתח נהגה תחת האות עצמה, אלא לפניו.

24 רש"י פירש וז"ל: אנכי עשו בכרך. אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך. עכ"ל. וכתב הגר"ש דבליצקי באם למקרא שראוי להפסיק כלשהו בין אנכי לעשו כדפירש רש"י. ונראה שכונתו להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתיבת אֲנִי, אך לא להוסיף הפסק יותר מהטעם, שהלא אין לנו לקרוא אלא כפיסוק הטעמים. ובאמת אע"פ שבעל הטעמים חילק את תיבת אֲנִי מתיבות עֵשׂוֹ בְּכָרְךָ, לא נראה שהתכוון לפרש כרש"י, ומה שהטעים טעם מפסיק בתיבת אֲנִי, הוא משום שכך דרך הטעמים, וכגון: אֲנִי רֹתֶם אֶמְלֶךְ (רות ג' ט'), אֲנִי יַי אֶלְדִּי (שמות כ' ב'), ואין זה משום שהם שני עניינים שונים, אלא משום שתיבת אֲנִי היא הנושא, ועֵשׂוֹ בְּכָרְךָ הוא הנשוא, ודרך הטעמים להטעים את תיבת הנושא בטעם מפסיק (במלבי"ם שמות כ' ב'), ובהכתב והקבלה בראשית ט"ו ז', פירשו שהחילוק בין תיבת אֲנִי לתיבת אֲנִי בלשון המקרא, שְׁאֲנִי הוא נושא, ואֲנִי הוא נשוא, למשל "אני עומד" בא לומר אני עומד ולא יושב, אך "אנכי עומד" בא לומר אנכי עומד ולא אחר. ובהכתב והקבלה שם הוסיף שלכן אחר תיבת אֲנִי יבוא תמיד טעם מפסיק, כיון שהדרך שמוטעם טעם מפסיק אחר הנושא, אבל אחר תיבת אֲנִי לא יבוא טעם מפסיק, כיון שהוא נשוא, והוא ענין אחד עם התיבה שאחריו.

25 כתב מנחת שי (מאמר המאריך סוף תירוץ חקירה ב') שיש מחלוקת מהו השורש של תיבה זו, שדעת אבן עזרא (כאן), ורד"ק (שרשים שרש משש), שהיא משורש משש, ודעת הבחור (ספר הרכבה אות י'), שהיא משורש מוש. וכתב מנחת שי, שלפ"ז יש מחלוקת האם השווא שבשי"ן הוא נע או נח, שלדעת הבחור שהשורש הוא מוש, השווא נע, שהרי הוי"ו היא שורשית, והיה ראוי להיכתב נְאֻמָּשָׁךְ בשורוק, אלא שבכתיב התורה נכתב כאן חסר ללא וי"ו, ואין השווא הוא נע, ככל שווא אחר תנועה גדולה, ולכן הונח המתג לפני השווא להורות שיש להניע את השווא כיון שהקובץ כאן הוא באמת שורוק אלא שנכתב חסר (וכמו שכתב מנחת שי בבראשית ל"א ט' על תיבת גִּבְיָהּ ובשמות כ"ו ד' על תיבת לָלֶאֱת). אך לדעת אבן עזרא ורד"ק שהשורש הוא משש, השווא נח, שהרי לא נחסרה כאן את מהשורש, וממילא התנועה היא תנועה קטנה. עכ"ד מנחת שי.

26 ויש בזה משום שינוי משמעות, כמבואר ברש"י ובאבן עזרא.

27 וכך מסתבר ע"פ חוקי הלשון, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (כגון הכ"ף שבמילה פֶּתַל שכאשר מתארכת המילה מתבטל החולם והופך לקמץ - פֶּתִילִים), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור במילה אֶהְלִי, וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. וכן נראה שסבר בעל לשון למודים (הובא במנחת שי תהילים פ"ו ב').

ועוד, שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. ומכיון שהה"א מנוקדת בחטף קמץ קטן, הקמץ שבאל"ף ראוי להיות קמץ קטן.

28 שהרי כתבו המדקדים (רד"ק מיכה ב' י"ב ותהילים פ"ו ב', ועוד מדקדים) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חטף קמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

29 כן כתב מנחת שי (יהושע ג' ט"ז) בשם ספר רב פעלים שהבי"ת של בשמת בקמץ גדול (שם איירי על בשמת להלן ל"ו ג', ובפשטות אין חילוק ביניהם). וכן נראה ממה שכתבו המדקדים (רד"ק מיכה ב' י"ב ותהילים פ"ו ב', ועוד מדקדים) שבקמץ קטן לא יבוא טעם או מתג, וכל קמץ עם מתג או טעם הוא בהכרח קמץ גדול, וא"כ בפשטות מוכרח שהקמץ כאן הוא קמץ גדול כיון שהוא מוטעם במונח.

ובדרכי הניקוד וההגייה לר' משה הנקדן (ד"ה וכן החטף) כתב שהבי"ת שבתיבת בשמת הוא קמץ קטן, וכן כתב הגר"א (דקדוק ופירוש על התורה, ד"ה ובהו), ודבריהם צ"ע.

האל"ף במנוח – בכתבי היד: ס"ז, א"א ו"א ח"א י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס.

כ"ה ט': **את-מחלת** / (את-מחלת) / (את-מחלת) / (את-מחלת)

המ"ם בקמץ והחית"ת בחטף פתח – בכתבי היד: טא"ס מ"ב ט"ג
ט"ד, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יד ס"ו ס"ז.
~ ובדפוסים: רא"פ, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שילא.
וראה הערה^{כב}

כ"ו ח': פִּי אֲרֻכּוֹ-לֹו / (פִּי-אֲרֻכּוֹ-לֹו)

המ"ם בפתח והחי"ת בחטף פתח – בכתיב היד: ט"ח, ס"ה ס"ז ס"ח
 ס"ג ס"ו, א"א א"ב א"ג א"ד א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים:
 רוו"ה, לטרים, גניצבורג⁷², קסטון, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.
 המ"ם בפתח והחי"ת בשווא נח – בדפוס: מק"ג⁷³.
 המ"ם בקמץ והחי"ת בחטף קמץ – כן כתב מהרי"ץ⁷⁴.

לא באור תורה כתב שהמ"ם בקמץ, ובמנחת שי כתב שבספרים מדויקים ובדפוס קדמון המ"ם בקמץ, וכ"כ אורת, ונראה מלשונו שכך הכריע למעשה, והפתח שבדיבור המתחיל הוא כנראה שגגה או חוסר הקפדה.

במקף – בכתבי היד: ט"ב, סט"ו סט"ז, א"א א"ו א"ח א"י. ~
ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג^ט, קורן, ברויאר. ~ וכן נמסר
בספר החילופים בשם בן אשר שהלכה כמותו. ~ וכן הוא בעין
הקורא. ~ וכן דעת מנחת שי.

לִבּ בַּחֲדוּשֵׁי מַהֲרִ"ל דִּיסקִין עַ"ת מוֹבָא שֶׁנִּשְׁאַל מַהֲרִ"ל דִּיסקִין עַל תִּיבָה זֶה הוּא יֵשׁ לִקְרוֹא אֶת הַמ"ם בְּקִמְצָן אוֹ בִּפְתָח, וְעַנָּה שֶׁהַדָּבָר תְּלוּי בַּמַּחְלֻקָּה בַּמְדַּרְשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשׁה ס"ו אוֹת י"ג) הָאֵם הַשֵּׁם מַחֲלָת הוּא מִלְשׁוֹן מַחֲלִיל אוֹ מִלְשׁוֹן מַחֲלָה, שֶׁלֹּדַעַה שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן מַחֲלִיל הַמ"ם בְּקִמְצָן, כְּמוֹ מַחֲלִיל לָךְ, וְלִדְעַה שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן מַחֲלָה הַמ"ם בִּפְתָח, כְּמוֹ כָּל הַמְקֻלָּה, וְעַ"כ אֵיךְ שֶׁקּוֹרָא יוֹצֵא. עַכ"ד.

ובאמת מלבד זה מזהירות את מחלוקת הספרים במחלוקת הפירושים במדרש הוא דבר הרקוק ולא מסתבר, גם עצם דבריו קשים הם, מהרי לושע שם כך הוא: וירא עשו כי רעות בנות כנען וילך עשו אל ישמעאל, רבי יהושע שם לוי אמר נתן דעתו להתגיייר, מחלת, שמחל לו הקב"ה על כל עונותיו, בשמת, שנתבסמה דעתו עליו, אמר ר"א אלו הוציא את הראשונות יפה היה אלא על נשיו כאב על כאב, ד"א כוב על כוב תוספת על בית מלא, ע"כ. והנינו שריב"ל אכן דורש מחלת מלשון מחילה שמחל לו הקב"ה על עונותיו, אך ר"א אינו דורש את מילת מחלת כלל, אלא לומד מ"על נשיו" שזה כאב על כאב, ולא מוזכר כלל שדורש את תיבת מחלת מלשון מחלה על מחלה. וצ"ע

האל"ף ללא מונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג
 ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"ז,
 א"ב א"ד א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג, קסטו, קורן,
 ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן נכון ע"פ כללי הטעמים.

אמנם, גם אם אכן מחלוקת הספרים תלויה במחלוקת במדרש, לכאורה יש להכריע כדעה שמחלת מלשון מחילה, משום שאע"פ שבמדרש כאן מובאות שתי דעות, בירושלמי (בכורים פ"ג ה"ג) ובמדרש ספר שמואל (פרק י"ז, הובא ברש"י לקמן ל"ו ג') מובאת רק הדעה שזה מלשון מחילה, וא"כ נראה שדעה זו עיקר, וממילא לא לפי דבריו יש להכריע שהמ"ם בקמץ.

ומדגים הספר חידושי מהר"ל דיסקין עה"ת הוסיף וכתב (ואין זה מדברי מהר"ל דיסקין): שכיון שתיבת מחלת כתובה בסוף הפרשה, אפשר לקרוא לשביעי באופן אחד ולמפטיר באופן שני, כדי שיצאו אליבא דכו"ע.

וכתב הגר"ש דבליצקי באם למקרא, שהקוראים בהברה המבדילה בין קמץ לפתח, יש להם להנוג כן ולקרוא בשני האופנים. ובספרו וזרה השמש (עמוד כ"ו אות ז') כתב שקוראים לשביעי מחלת במ"ם קמוצה, ולמפטיר במ"ם פתוחה, ונראה שהכוונה שיקראו באופן זה דווקא, משום שהעיקר בקמץ, ע"כ לשביעי קוראים כד. ששיעור הפרשה חמיסונה ולמפטיר נדעה פחות חמיסנים

אך למעשה נראה שאף שיכול לצאת את שתי הדעות כיון שחוזר על פסוק זה

פעמיים, מ"מ כיון ששיטת הפתח היא דחוייה, והעיקר היא שיטת הקמץ, אין צורך להזדקק כלל לשיטה הדחוייה, ועדיף לקרוא בשתי הפעמים באופן הנכון והמדויק.

^{לג} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון כתב שבספרים אחרים מנוקד מַחֲלַת או מִחֲלַת.

לד ניקוד זה מקורו משיבוש בהבנת דברי המסורה, שבמסורה נמסר שתיבת מחלה כאשר היא מלשון חולי החי"ת בחטף פתח, וכאשר היא שם איש או אשה, החי"ת בשואו נח. וכיון שכאן תיבת מחלת היא שם אשה ואינה מלשון חולי, ניקד המדפיס את החי"ת בשואו נח, וציין את דברי מסורה זו, וכתב שכוון השמות מקלה, מקלי, מחלה, מנוקדות בשואו נח.

אמנם הבנה זו בדברי המסורה אינה נכונה, שהרי בכל הספרים מנוקד כאן מחלת בח"פ, וכן מנוקד גם אצל מחלת דרחבעם (ד"ה ב' י"א י"ח), וכתב בעל אור

תורה שהמדפיס דובר שקרים, והמסורה איירי רק בתיבת מחלה בלבד.
ובהיכל הברכה נמשך אחר דברי המדפיס והמסורה שהביא, וכתב שהמ"ם
בקמץ והחי"ת בשווא נח, וכנראה נעלמו ממנו דברי אור תורה.

לעילוי נשמת ר' שלמה זלמן בן ר' דוד צבי ז"ל, נלב"ע ב' במרחשון.